

Міністерства охорони здоров'я та внутрішніх справ);

- обмеження діяльності учнів на базі вимог про дисципліну (Закон про освіту 1997 р.)
- уміння користуватись за застосовувати технічні засоби навчання;
- володіння світовою мережею Інтернет, та розуміння правильного використання отриманої інформації [1, с. 102; 6].

Таким чином, система підготовки, професіограма, кваліфікації та компетенції англійського вчителя відображають знання, уміння, навички та здібності, володіння якими вимагає англійська школа.

Література

1. Андреева Г. А. Инновационные процессы в содержании педагогического образования в Англии / Андреева Г. А. // Педагогика. – 2003. – №6. – С. 97-102.
2. Авшенюк Н. М. Професійне становлення молодого вчителя у Великій Британії: історія, досвід, стандарти / Авшенюк Н. М. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – №2. – С. 220-228.
3. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Базуріна В. М. / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2006. – 235 с.
4. Джурицкий А. Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития: Уч. пос. для студ. пед. ин-тов / Джурицкий А. Н. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
5. Джурицкий А. Н. Сравнительная педагогика: Уч. пос. / Джурицкий А. Н. – М., 1998. – 176 с.
6. Корсак К. Великобритания: система освіти й підготовки наукових кадрів / Корсак К., Ткаченко Ю. // Науковий світ. – 1999. – № 4. – С. 8-11.
7. Яцишин Н. П. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (90-і роки ХХ століття): Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / Яцишин Н. П. / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – 216 л.
8. DfEE. Teaching: High Status High Standards. Requirements for Courses of Initial Teaching Training // DfEE Circular. L, 1998, №4. – P.13.

Надійшла до редколегії 26.09.2009

УДК 372.881.1

Терещук Д. Г.

МОДЕЛЮВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИМУЛЯЦІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті здійснено обґрунтування дидактичного потенціалу симуляційних технологій у формуванні вмінь професійного спілкування іноземною мовою у порівнянні з рольовими іграми. Автором визначено основні принципи моделювання мовленнєвих ситуацій із використанням симуляцій. Ключові слова: професійно орієнтоване спілкування, мовленнєва ситуація, симуляція, рольова гра.

Терещук Д. Г. Моделирование речевых симуляций с целью формирования умений иноязычного профессионально ориентированного общения. В статье обоснован дидактический потенциал симуляционных технологий для формирования умений профессионально ориентированного общения на иностранном языке по сравнению с ролевыми играми. Автором определены основные принципы моделирования речевых ситуаций с использованием симуляций. Ключевые слова: профессионально ориентированное общение, речевая ситуация, симуляция, ролевая игра.

Tereshuk D. G. Modeling vocal simulations with the target of forming of the foreign professional-oriented intercourse. The didactic potential of simulation technologies for the professional foreign communication skills formation has been proven in the article. This has been carried out in comparison with didactic potential of role plays. The author of the article has defined the basic principles of modeling of communicative situations while implementing simulations. Key words: professional communication, communicative situation, simulation, role play.

Проблема формування вмінь іншомовного професійно орієнтованого спілкування посідає одне з провідних місць у методиці навчання іноземних мов, про що свідчить популярність серед методистів такого підрозділу методичної науки як LSP (Language for Specific Purposes – мова для спеціальних цілей), що має свою історію розвитку. Її актуальність забезпечує стрімкий

розвиток інформаційних, цифрових, телекомунікаційних технологій, які змушують переформатовувати попередні досягнення науки. Проте, не зважаючи на значний ступінь вивчення як у часовому діапазоні, так і за обсягом публікацій вітчизняних та зарубіжних учених, ця проблема не перестає цікавити теоретиків і практиків у галузі методики навчання іноземних мов. З іншого боку, у вітчизняній методичній науці не знайшла належного обґрунтування проблема використання симуляційних технологій у формування вмінь професійного спілкування іноземною мовою, що успішно використовується у зарубіжній методиці навчання іноземних мов. Тому мету статті вбачаємо у визначенні дидактичних особливостей симуляцій для професійно орієнтованого спілкування та специфіки їх моделювання у навчальному процесі.

Моделювання, як вважає А. Вербицький, означає відтворення „змісту будь-якої професійної діяльності людини і змісту стосунків між людьми під час виконання цієї діяльності” [4]. Своє розуміння поняття „модель” ми базуємо на визначенні моделі як спрощеного, впорядкованого знання, що подає обмежену інформацію про предмет (явище) та відображає ті чи інші його певні властивості. Таку модель можна розглядати як спеціальну форму кодування інформації. На відміну від звичайного кодування, коли відома вся вихідна (початкова) інформація, і ми перекладаємо її лише іншою мовою, модель, якою б мовою вона не була виражена, кодує й ту інформацію, яку люди раніше не знали. Можна сказати, що модель містить у собі потенційне знання, яке людина, досліджуючи модель, може набути, зробити наочним і використовувати у своїх життєвих практичних потребах. З цією метою в межах самих наук розвиваються спеціальні методи аналізу. Саме цим обумовлена передбачувальна здатність модельного опису [7].

На думку М. Якубовскі, будь-яка модель є вираженням відносної істини. Він виділяє необхідні та достатні умови її існування, а саме:

- між моделлю й оригіналом існує відношення подібності, форма якої яскраво виражена і точно зафіксована (умова відображення та уточнення аналогії);
- модель у процесі наукового пізнання є замісником об’єкту, що вивчається (умова репрезентативності);
- вивчення моделі покращує інформацію про оригінал (умова екстраполяції) [13].

Загальною властивістю усіх моделей, вважають згадані дослідники, є їхня здатність певним способом відображати дійсність. Серед інших властивостей моделі можна виділити такі:

- 1) відображення суттєвих ознак об’єкту, що вивчається;
- 2) дослідження системи в єдності та взаємодії всіх її основних елементів;
- 3) прогнозування результатів подальшого розвитку системи [12, с. 41].

Залежно від того, якими засобами, за яких умов, стосовно яких об’єктів пізнання вище вказані властивості реалізуються, виникають різноманітні моделі, що відрізняються за змістом та типом, метою й призначенням. Відповідно, існують такі типи моделей: математична, понятійна, фізична, динамічна, вірогідна, функціональна, структурна, геометрична та ін. На думку Л. Харитонові [12, с. 42], всі ці моделі можна класифікувати на змістові або формальні, залежно від типу мови, якою вони формулюються. Дослідники гуманітарної сфери часто використовують змістові моделі, що дозволяє отримати нову інформацію про поведінку об’єкта, виявити взаємозв’язки та закономірності, які неможливо одержати за допомогою інших способів.

Професійне спілкування притаманне спільності людей, об’єднаних єдиною професією. Онтогенез професійного спілкування пов’язаний із розподілом праці, який обумовив тісніші контакти людей усередині груп, що займаються виробництвом якого-небудь продукту їхньої спільної діяльності. Соціальну основу професійного спілкування складають ділові відносини індивідів, що вступають у взаємодію один з одним у процесі праці. У психологічному плані, на думку психологів, навички та вміння професійного спілкування виступають таким психічним утворенням, яке починає формуватися у людини з моменту вступу її у професійно-трудова діяльність і розвивається протягом всього життя. Поділяючи точку зору вітчизняних психологів, ми розглядаємо професійне спілкування як один із видів діяльності, в якому пов’язані два важливих види людської діяльності – трудова і мовленнєва. Трудова діяльність, у даному

випадку, є сферою, в якій за допомогою мовлення реалізується взаємодія людей, що розглядається як активність індивідів, спрямована на регуляцію їхніх дій у процесі спільної діяльності.

Відомо, що абсолютне формулювання наближеного до майбутньої професійної діяльності комунікативного завдання (наприклад, вирішити ділове питання по телефону, домовитись про зустріч, провести презентацію або фрагмент переговорів тощо) в навчальній аудиторії має характер певної умовності, однак намагання відтворити соціальні стосунки між людьми при виконанні цієї діяльності повинно відповідати реаліям ділового життя. Таке моделювання професійно-орієнтованої діяльності у навчальних умовах відбувається завдяки розробці комплексу різноманітних ситуацій, вибір яких детермінується реальними комунікативними потребами майбутніх спеціалістів.

У вітчизняній та зарубіжній літературі є велика кількість праць, в яких автори намагаються розкрити поняття ситуативності усного мовлення та мовленнєвих (комунікативних – термін В. Л. Скалкіна) ситуацій, визначити їхні типи та види, місце і роль у навчальному процесі, призначення та відповідність певному етапу навчання, дати рекомендації щодо їхнього створення, вирішити проблему співвіднесеності ситуацій із різними видами вправ, відбору мовного та мовленнєвого матеріалу, що використовується в цих ситуаціях та ін.

У методиці немає єдиного трактування поняття комунікативної ситуації. Так, Г. В. Рогова визначає комунікативну ситуацію як „умови, в які поставлений мовець і які викликають у ньому потребу говорити” [10]. Подібним до цього є визначення А. А. Алхазішвілі, в якому комунікативна ситуація розглядається як „сполучення таких умов, які актуалізують у суб'єкті установку, що охоплює мовленнєву дію у складі розуміння суб'єкта” [1]. О. О. Леонтьєв розуміє мовленнєву ситуацію як сукупність умов, мовленнєвих і немовленнєвих, необхідних і достатніх для того, щоб здійснити мовленнєву дію за наміченим планом, незалежно від того, чи умови задані в тексті, чи створені вчителем у класі [6]. І. М. Берман, В. А. Бухбіндер, В. Н. Очкасова до комунікативної ситуації відносять обставини дійсності та відносини між учасниками бесіди, що дають їм можливість успішно реалізувати акт спілкування і, відповідно, впливають на формування висловлювань [3].

У визначенні ситуації Є. І. Пассова в центрі уваги знаходяться відносини між учасниками комунікації. Ситуація, на його думку, – це універсальна форма функціонування процесу спілкування, яка існує як інтегративна динамічна система соціально-статусних, рольових, діяльних та поведінкових взаємовідносин суб'єктів спілкування, яка відображена у їхній свідомості і виникає на основі взаємодії ситуативних позицій тих, хто спілкується [8]. На думку згаданого автора, основою КС є проблема. Проблема – явище логічне, а ситуація – психологічне, вона витікає з проблеми. Поява нової проблеми веде до зміни ситуації в процесі спілкування. Це положення знаходить своє відображення у ситуативно-комунікативному підході до відбору та організації навчального матеріалу, яким ми керувалися у ході нашого дослідження.

Особливістю моделювання комунікативних ситуацій для професійно орієнтованого навчання є те, що викладач повинен пропонувати такі навчальні ситуації, які є професійно цінними для студента, задовольняють його пізнавальний інтерес з фахового спрямування підготовки у вищому навчальному закладі, але й водночас дають змогу розкрити і реалізувати іншомовну комунікативну компетенцію, необхідну в діяльності фахівців певної галузі, тобто їх вміння реалізувати такі комунікативні наміри, як розпочати і вести бесіду, правильно висловити та аргументувати свої погляди на ту чи іншу проблему, дізнатися про думку співрозмовника, поцікавитися інформацією, уточнити факти або дані, попросити в чомусь допомогти чи запропонувати свою допомогу тощо. Для цього студенти повинні володіти навичками професійного етикету, сформувати в себе відповідні риси характеру чи ментальності, притаманні представникам ділових кіл країни, а також розуміти правила й норми поведінки загальнолюдського спілкування та дотримуватися їх.

З метою спонукання студента до професійно орієнтованої мовленнєвої діяльності та використання при цьому необхідного іншомовного навчального матеріалу викладачеві слід

будувати і пропонувати такі мовленнєві й невербальні обставини й умови, в яких він міг би реально опинитися в ситуації і вчинити певним чином або здійснити легке перенесення на діючу в цих обставинах особу. Саме в таких ситуаціях студенти можуть асоціювати себе з певною особою, роль якої вони виконують, поставити себе на місце цієї особи в певних обставинах, що збагатить їхній життєвий досвід, допоможе набутти практичних навичок з фаху та розвинути комунікативні вміння, творче, дивергентне мислення. Таким чином, комунікативна ситуація для професійно орієнтованого спілкування – це така сукупність умов і обставин, коли виникає потреба розв'язати у спілкуванні певну ділову проблему реального життя, ухвалити потрібне рішення, добитися бажаного результату.

В умовах професійної діяльності люди вступають у спілкування перш за все як носії соціально-професійних ролей. Така роль розглядається як спосіб обов'язкової поведінки людини, що займає певну позицію і виконує певні функції у сфері професійної діяльності. Людині, що бере на себе ту чи іншу професійну роль, наперед визначені норми немовленнєвої та мовленнєвої поведінки, що виступають у формі „рольових експектацій” [8], які регулюють мовленнєву поведінку індивіда як члена професійної спільноти. Засвоїти роль – означає сформувані вміння володіти мовленням у відповідності із конкретними умовами спілкування.

Проте правильне розуміння переваги соціального фактору у процесі професійного спілкування не означає пригнічення фактору психологічного. Знання фіксованих позицій учасників безумовно впливає на протікання комунікативного процесу. Але навіть у найформальнішому спілкуванні, до якого відноситься професійне, індивіди виступають як особистості. Носій ролі – це особистість із притаманними їй індивідуальними рисами характеру, темпераменту, мотивами, інтересами, мовним та професійним досвідом та ін. Тому поряд із врахуванням соціальної ролі співрозмовника комунікатору необхідне орієнтування і на його особисті якості.

Вслід за Ю. І. Пассовим вважаємо, що основу мовленнєвої ситуації становить певна проблема, що відображається в комунікативному завданні, яке, у свою чергу, дає змогу ефективно скеровувати мовленнєву поведінку студентів для досягнення мети спілкування. Для викладача важливо усвідомити, як ставити комунікативне завдання, якими стимулами і заохоченнями викликати у студентів та реалізовувати мовленнєві наміри, який мовленнєвий продукт можна очікувати. Тому актуальним на сучасному етапі залишається створення на заняттях з іноземної мови таких умов та постановка таких комунікативних завдань, які стимулювали б студентів до усвідомленого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь і навичок, що є можливим, на нашу думку, при моделюванні симуляцій у навчанні.

Тому виникає потреба в моделюванні комунікативних ситуацій і реалізації їх у симуляціях, які дають можливість студентам як суб'єктам навчальної діяльності „на високому рівні усвідомити процесуальний і змістовні аспекти професійно-орієнтованого спілкування, виявити свою творчу індивідуальність, вдосконалити свої комунікативні та організаційні здібності” [11].

Деякі дослідники називають таку діяльність імітаційно-моделюючою грою. Практично відмінності між рольовими іграми та симуляціями є здебільшого умовними, мета як симуляцій, так і рольових ігор сформувані професійно-орієнтовані вміння іншомовного спілкування студентів під час розв'язування різноманітних проблем ділового життя і, таким чином, реалізувати їхню рольову поведінку у заданих чи створених викладачем умовах. Симуляційна гра, як зазначає У. Ріверс, потребує наявності в її учасників „конфліктних інтересів у проекті, що дискутується” [15].

Без конфлікту, без суперечностей інтересів, без наявності гострої проблеми гра буде позбавлена емоційної виразності, перестане бути „моделлю експресивного акту” [9], а її учасники втратять стимул не тільки до розв'язування проблеми, а й до її обговорення. А тому більшу ефективність вбачаємо у симуляційних іграх, де є момент непередбачуваності, загадковості, який стимулює студентів як до пошуку альтернативних професійних способів ефективного розв'язання певної ділової проблеми, так і до відповідного мовного коментування процесу виконуваної роботи та вербального й невербального вираження досягнутих результатів.

Саме з цієї причини низка дослідників розмежовують поняття рольових і ділових ігор та симуляцій. Наприклад, М. Елліс і К. Джонсон зазначають, що у рольовій грі погляди чи переконання учасників можуть не збігатися з поглядами їх персонажів, тоді як симуляції дають змогу учасникам бути самим собою [14].

На нашу думку, учасники як рольової гри, так і симуляції до певної міри можуть бути самим собою, вільно висловлювати свої думки, виявляти емоції. Проте тут варто зауважити, що у симуляції студент завжди має свої індивідуальні цілі, а при правильній організації рольової гри студенти працюватимуть однією командою. Як бачимо, попри суттєві відмінності, рольові ігри та симуляції мають багато подібного, оскільки їх об'єднує спільна мета, подібні організації, структури, кінцеві результати. Вони виховують дух команди, згуртованого колективу, дають можливість розкрити соціальну комунікацію студентів, яка „охоплює знання ситуації спілкування, взаємовідносин між комунікантами, характеру І каналу комунікації” [2].

Студенти розкривають свої позитивні особистісні характеристики та риси характеру, вчаться вислуховувати колег і висловлювати, аргументувати свою думку, долати почуття невпевненості та скутості в новій ситуації, здобувати й утримувати авторитет, мають змогу виявити на практиці риси цілеспрямованого лідерства та ефективної комунікації.

Зупинимось детальніше на стадіях моделювання симуляції. Процес симуляції (імітації) ділової активності проходить кілька етапів: початковий, власне гра та завершальний. В огляді зарубіжної методичної літератури, здійсненому О. Діановою і Л. Костіною, подано дослідження структури симуляції як „рольової гри на високому рівні” [5].

Як початковий, так і завершальний етап симуляції складається з двох фаз: аудиторної та самостійної роботи. На нашу думку, така послідовність роботи на початковому етапі є доцільною лише при роботі в групах з низьким або середнім рівнем знань. При організації та проведенні симуляції в групах з високим рівнем підготовки доцільно починати з фази самостійної (позааудиторної) роботи, а згодом переходити до фази колективного, групового (аудиторного) закріплення та активізації вивченого матеріалу. Це пояснюється тим, що ефективна участь студентів у змодельованих ситуаціях професійно орієнтованого спілкування неможлива без попереднього опрацювання ними теоретичного матеріалу з певного ситуативно-тематичного циклу. Оскільки перш ніж проводити симуляцію, скажімо, переговорів, необхідно добре усвідомити, які види переговорів існують, яка їх мета і якими засобами її доцільно досягати, хто і як готує переговори, які для цього необхідні передумови, як треба поводитися і чого слід очікувати від партнерів, як починати та завершувати переговори та безліч інших питань. Під час фази аудиторної роботи на початковому етапі симуляції проводиться активне обговорення опрацьованих студентами матеріалів з певної теми, а також практична підготовка до організації власне симуляції. На завершальному етапі також вважаємо за доцільне спочатку провести фазу самостійної роботи, а згодом підбити підсумки. За такої послідовності роботи студенти зможуть осмислити хід та результати проведеної напередодні симуляції, написати протоколи або звіти, підготуватися до аналізу тощо. Під час фази аудиторної роботи можна провести активне й зацікавлене обговорення результатів симуляції, згадати про успіхи та недоліки, оцінити усіх учасників гри.

Отже, ефективність використання симуляцій у формуванні вмінь професійно орієнтованого іншомовного спілкування студентів не викликає сумніву, оскільки саме вони забезпечують максимальне наближення навчального процесу до реальних умов професійної комунікації. Більше того, ведучи мову про використання симуляцій, слід чітко розуміти різницю між рольовою грою та симуляцією. У нашому розумінні симуляція – це мовленнєва діяльність, що передбачає власні висловлювання студента з певної проблеми, тобто студент повинен використовувати свої власні професійні знання чи вміння для вирішення поставленого завдання, пропонує свій погляд на стратегію її вирішення. Рольову ж гру розуміємо як таку мовленнєву діяльність, під час якої студенту пропонується виконати певну роль, в межах якої він буде шукати можливе вирішення проблеми. Тут він не має свободи на застосування свого погляду на проблему, він повинен представляти і грати певну роль. Згадана відмінність між рольовою грою та симуляцією дає нам право стверджувати про значно більшу ефективність останньої для

розробки спеціальної методики формування вмінь професійно-орієнтованого спілкування студентів немовних спеціальностей. Відповідно, слід створити комплекс завдань для реалізації такої методики, що й стане предметом наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Алхазішвілі А. А. Основы овладения устной иностранной речью / А. А. Алхазішвілі. – М.: Просвещение, 1988. – 128 с.
2. Беляева Е. И. Употребление форм со значением желательности (оптатива) в английском языке (Социолінгвістический аспект) / Е. И. Беляева // Иностранные языки в школе – 1983. – № 2. – С. 97-100.
3. Берман И. М. Речевая ситуация и ситуативная направленность упражнений / И. М. Берман, В. А. Бухбиндер, В. Н. Очкасова // Иностран. яз. в высшей школе. – 1975. – Вып. 10. – С. 33-38.
4. Вербицкий А. А. Человек в контексте речи: формы и методы активного обучения / А. А. Вербицкий. – М.: Знание, 1990. – 64 с.
5. Дианова Е. М. Ролевая игра в обучении иностранному языку (Обзор зарубеж. метод, л-ры) / Е. М. Дианова, Л. Т. Костина // Иностран. языки в шк. – 1988. – № 3. – С. 90-92.
6. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
7. Несмелова И. А. Использование компьютерных моделей в процессе формирования естественно-математических понятий: Автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. пед. наук: 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / И. А. Несмелова. – Саранск, 1999. – 15 с.
8. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М.: Русский язык, 1989. – 277 с.
9. Попович М. В. Поняття „дискурс” у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні / М. В. Попович // Філософська думка. – 2003. – № 1. – С. 27-36.
10. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 228 с.
11. Филатов В. М. Методическая типология ролевых игр / В. М. Филатов // Иностран. языки в шк. – 1988. – № 2. – С. 25-30.
12. Харитонова Л. О. Формирование готовности будущих учителей иностранного языка к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности: дисс. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.08 / Харитонова Лилия Александровна. – Чебоксары, 2005. – 204 с.
13. Якубовски М. А. Математическое моделирование профессиональной деятельности учителя. Монография / М. А. Якубовски. – Под ред. И. М. Козловской. – Львів: Євросвіт, 2003. – 428 с.
14. Ellis M., Johnson Ch. Teaching Business English. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 237 p.
15. Rivers W. M. Communicating Naturally in a Second Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 243 p.

Надійшла до редколегії 27.09.2009

УДК 378

Тришин В. В.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті технології та тенденції використання та подальшого розвитку дистанційної освіти. Визначена ефективність та своєчасність розгортання систем дистанційної освіти. Надано приклади використання діючих систем в Україні. Ключові слова: мережі, Інтернет, дистанційна освіта, технологія, інтеграція.

Тришин В. В. Современные системы дистанционного образования в Украине. В статье рассмотрены технологии и тенденции использования и дальнейшего развития дистанционного образования. Определена эффективность и своевременность развертывания систем дистанционного образования. Приведены примеры использования действующих систем в Украине. Ключевые слова: сети, Интернет, дистанционное образование, технология, интеграция.

Trishin V. V. Modern systems of the controlled from distance education in Ukraine. In article technologies and tendencies of use and the further development of remote formation have been considered. Efficiency and timeliness of expansion of systems of remote formation is defined. Examples of use of systems operating for today in Ukraine are resulted. Key words: networks, internet, controlled from distance, education, technology, integration.